

ВИСНОВОК

ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

аспіранта кафедри гістології, цитології та ембріології Буковинського державного медичного університету **Окріма Іллі Ілліча** на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю **222 – Медицина, спеціалізація 14.03.01 – нормальна анатомія**

Керівник структурного підрозділу: д.мед.н., професор Іващук О.І.

Рецензенти: д.мед.н, професор Слободян О.М.

д.мед.н., професор Кузняк Н.Б.

При попередній експертизі дисертації аспіранта кафедри гістології, цитології та ембріології Буковинського державного медичного університету **Окріма Іллі Ілліча** на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 – Медицина, спеціалізація 14.03.01 – нормальна анатомія, *рецензенти:* доктор медичних наук, професор Слободян Олександр Миколайович та доктор медичних наук, професор Кузняк Наталія Богданівна, на підставі вивчення матеріалів наукових публікацій та рукопису дисертації, а також результатів проведеного 15.12.2020 року фахового семінару, дійшли наступного висновку:

1. Актуальність теми дисертації. Невід'ємною складовою перинатальної медицини є висококваліфікована неонатальна допомога, що ґрунтується на аналізі перебігу вагітності і пологів, стану плода впродовж гестаційного періоду з урахуванням усіх факторів ризику, на прогнозуванні стану новонародженого та забезпеченні сучасними перинатальними технологіями

медичної допомоги новонародженим. Активне впровадження перинатальної профілактики уроджених вад органів і структур потребує сучасних підходів та методів дослідження їх внутрішньоутробного розвитку. Сучасні надбання клінічної медицини з питань етіопатогенезу та лікування уродженої патології скелета грудної клітки, її фасціальних і судинно-нервових утворень вказують на вагомості значення пренатального періоду як об'єкта всебічного анатомічного дослідження. Слід зазначити, що тяжкі травми грудної клітки, як правило, супроводжуються пошкодженням судин міжребрових просторів і міжребрових нервів. Тому, особливості розгалужень останніх у шкірі та товщі глибоких м'язів грудної клітки мають не тільки теоретичне, але й важливе практичне значення, оскільки при хірургічних втручаннях слід враховувати не тільки типову топографію судинно-нервових утворень міжребрових просторів, а й характер їх розгалуження у товщі м'язів і можливі анатомічні варіанти. Зважаючи на вагомість цієї проблеми, детальний аналіз закономірностей пренатального морфогенезу та становлення ембріотопографії міжребрових м'язів, фасціально-клітковинних і судинно-нервових утворень міжребрових просторів, їх фетальної анатомічної мінливості та морфометричних перетворень скелета грудної клітки впродовж плодового періоду онтогенезу людини дозволить розробити адекватні методи хірургічної корекції уродженої патології складових утворень міжребрових просторів, що вказує на пріоритетність та актуальність проведеного Окрім І.І. дисертаційного дослідження, яке повністю відповідає запитам теоретичної та практичної медицини.

2. Новизна дослідження та одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження Окріма І.І. полягає у вирішенні актуального завдання сучасної морфології стосовно хронологічної послідовності пренатального морфогенезу структур міжребрових просторів, формоутворення глибоких м'язів грудної клітки, особливостей їх кровопостачання та іннервації,

а також морфометричної характеристики скелета грудної клітки впродовж плодового періоду онтогенезу людини.

У дисертаційній роботі отримано нові дані про типову, індивідуальну та вікову анатомічну варіабельність структур міжребрових просторів у плодів різних вікових груп. Уперше на підставі вивчення морфогенезу, особливостей будови і становлення топографії м'язів, фасціально-клітковинних просторів і судинно-нервових утворень міжребрових просторів Окрім І.І. визначені топографо-анатомічні взаємовідношення складових пригруднинних і міжребрових судинно-нервових пучків у плодів 4-10 місяців. Дисертантом уперше встановлені кореляційні зв'язки між шириною міжребрових просторів, висотою ребер по пригруднинним лініям та довжиною внутрішніх грудних артерій у плодів людини 4-10 місяців; між висотою ребер та шириною міжребрових просторів по середньключичній, задній пахвовій і лопатковій лініям справа і зліва у плодів 7-10 місяців.

Аспірантом описані анастомози, у вигляді сполучних гілок, між стовбурами суміжних міжребрових нервів, задніх міжребрових артерій, між суміжними задніми міжребровими венами, а також виявлено, що до міжребрових нервів від грудних вузлів симпатичних стовбурів прямують сполучні гілки.

3. Теоретичне значення результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження Окріма І.І. розширюють і поглиблюють знання про онтогенетичні перетворення структур міжребрових просторів людини та їхню анатомічну мінливість. Важливими є відомості про варіанти будови, кровопостачання та іннервації м'язів грудної клітки у плодів людини різного віку.

Виготовлені автором фото мікропрепаратів закладок структур міжребрових просторів у зародків і передплодів людини, макро- і мікропрепаратів структур міжребрових просторів у плодів людини 4-10 місяців,

а також фото з комп'ютерних томограм грудної клітки і створені на їх основі тривимірні комп'ютерні моделі складових утворень міжребрових просторів за умов норми можуть бути використані в навчальній і науковій роботі морфологічних кафедр, при написанні підручників і навчальних посібників з нормальної і фетальної анатомії, клінічної анатомії та оперативної хірургії, дитячої травматології та неврології.

4. Практичне значення результатів дослідження. Відповідно концепції Державної програми «Здорова дитина» на 2008-2017 рр., наказу МОЗ України № 52 від 02.02.2011 р. «Про затвердження Концепції подальшого розвитку перинатальної допомоги та плану реалізації заходів Концепції», у рамках Національного проекту «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства» та Державної програми переходу України з 01.01.2007 р. на міжнародну систему обліку і статистики (Наказ МОЗ України № 179 від 29.03.2006 р. «Про затвердження інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених») результати дослідження можуть використовуватися в лабораторіях скринінгу морфологічного матеріалу для оцінки розвитку плода, ступеня його зрілості та прогнозування життєздатності, пренатальної діагностики відхилень від нормального розвитку та їх корекції, а також з метою визначення терміну вагітності.

Не викликає сумніву, що важливими з практичної точки зору є дані про динаміку змін морфометричних параметрів внутрішніх грудних артерій, ширини міжребрових просторів по пригруднинним, середньоключичним, заднім пахвовим і лопатковим лініям, а також висоти ребер по вище зазначеним лініям, довжини ребрового хряща відповідних ребер справа і зліва у плодів різного віку. Дисертантом уперше встановлені проекційно-синтопічні взаємовідношення судинно-нервових пучків міжребрових просторів упродовж плодового періоду онтогенезу людини та доповнені відомості літературних

джерел щодо особливостей будови фасцій і клітковинних просторів грудної клітки, що безперечно допоможе хірургам розробити раціональні доступи і способи хірургічних втручань на м'язах і судинно-нервових утвореннях грудної клітки та запобігти можливим ускладненням з боку органів грудної порожнини та суміжних ділянок.

5. Проведення біомедичної експертизи дисертаційного дослідження.

Автор керувався принципами біомедичної етики щодо проведення наукових медичних досліджень за участю людини з дотриманням основних положень GCP (1996 р.), Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (від 04.04.1997 р.), Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації про етичні принципи проведення наукових медичних досліджень за участю людини (1964-2013 рр.), наказу МОЗ України № 690 від 23.09.2009 р., про що свідчить висновок Комісії з питань біомедичної етики БДМУ (протокол № 3 від 24.11.2020 року).

6. Обґрунтованість та вірогідність основних наукових положень, висновків. Дисертаційна робота Окріма Іллі Ілліча на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини» побудована в класичному стилі та, в основному, відповідає вимогам ДАК МОН України щодо оформлення дисертацій. Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування особливостей морфогенезу і становлення синтопії м'язів, фасціальних-клітковинних просторів і судинно-нервових утворень міжребрових просторів упродовж пренатального періоду онтогенезу людини. Дисертаційна робота Окріма І.І. виконана на значній кількості ембріологічного матеріалу – 118 препаратах зародків, передплідів і плодів людини 4,0-375,0 мм тім'яно-куприкової довжини за допомогою комплексу як традиційних, класичних (макроскопічного,

виготовлення та мікроскопії гістологічних зрізів, графічного реконструювання, ін'єкції судин, морфометричного, статистичного), так і сучасних (прижиттєвої ультразвукової діагностики плодів, комп'ютерної томографії і тривимірного комп'ютерного реконструювання) методів дослідження. Дисертація написана українською мовою, викладена на 222 сторінках комп'ютерного тексту, в традиційному стилі, складається із анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, матеріалу і методів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаної літератури та додатків. Усі розділи написані грамотно, традиційно, стиль та оформлення роботи легко сприймаються. Всі морфологічні дослідження задокументовані якісними і високоінформативними 97 рисунками (фото мікро- і макропрепаратів із використанням ін'єкції судин, рисунками графічних і тривимірних комп'ютерних реконструкцій, фото УЗД плодів) та 30 таблицями. Вважаємо кількість високоінформативного ілюстративного матеріалу достатньою для аналізу та узагальнення отриманих результатів. Висновки (7) дисертаційної роботи науково обґрунтовані і є завершенням поставлених завдань. Список літератури включає 242 джерела, із них: 124 – кирилицею; 118 – латиницею. Дисертаційна робота Окріма І.І. відповідає шифру спеціальності 14.03.01 – нормальна анатомія.

7. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів є *основним* і полягає в тому, що автором самостійно проаналізована наукова література і сформульована ідея, визначена тема, складені план і робоча програма дослідження, відібраний матеріал для дослідження, виконані морфологічні дослідження. Особисто написані і проілюстровані всі розділи дисертації, проведена статистична обробка та аналіз одержаних результатів. Інтерпретація результатів, основні наукові положення і висновки також належать автору. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, реалізовані ідеї здобувача.

8. Кількість наукових публікацій за темою дисертації; повнота опублікування результатів дисертації; особистий внесок здобувача до наукових публікацій, опублікованих зі співавторами. Основні положення дисертації відображені у 27 наукових працях, у яких автор оприлюднив найважливіші положення і висновки дисертаційної роботи. Із загального числа публікацій: 7 статей (з них 1 стаття – одноосібна), в тому числі 3 роботи – у журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science, 1 стаття в іноземному журналі (Німеччина), 18 публікацій – у матеріалах наукових форумів різного рівня. Здобувачем отримани 2 патенти України на корисну модель.

НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хмара ТВ, Окрім ІІ. Вікова та індивідуальна анатомічна мінливість внутрішньої грудної артерії у плодів людини. Світ біології і медицини. 2018;2(64):176-81. doi: [10.26724/2079-8334-2018-2-64-176-181](https://doi.org/10.26724/2079-8334-2018-2-64-176-181) (*Web of Science*). (Здобувачем проведено макроскопічні дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу під час виконання досліджень).

2. Khmara TV, Okrim II, Ryznychuk MO, Zamorskii II, Rak OM. Morphometric study of the skeleton of the thorax in human fetuses aged 7-10 months. Archives of the Balkan Medical Union. 2018; 53(4): 497-505. doi: <https://doi.org/10.31688/ABMU.2018.53.4.02>. (*Scopus*). (Здобувачем виконано морфометричні дослідження у пізніх плодів, проаналізовано одержані результати та підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу, доц. Ризничук М.О. брала участь у статистичній обробці отриманих даних, проф. Заморський І.І. брав участь в опрацюванні літератури, доц. Рак О.М. – у корекції перекладу англійською мовою тексту статті).

3. Khmara TV, Okrym II, Zamorskii II, Novychenko SD, Hahen OY, Dronyk II. Age and individual anatomical variability of intercostal nerves in human fetuses. *Romanian Journal of Morphology & Embriology*. 2019; 60(2): 27-32. <https://rjme.ro/RJME/resources/files/600219635642.pdf> (Scopus). *(Здобувачем виконано макроскопічні дослідження у плодів людини, аналіз одержаних результатів, підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу, проф. Заморський І.І. брав участь в узагальненні одержаних результатів, ас. Новиченко С.Д. – у корекції перекладу англійською мовою тексту статті, ас. Гаген О.Ю.- в оформленні статті і ас. Дроник І.І. – в оформленні бібліографії).*

4. Окрім ІІ. Анатомічна мінливість міжребрового судинно-нервового пучка у плодів людини. *Morphologia*. 2019; 13(3): 86-92. <http://morphology.dma.dp.ua/article/view/185216/184832>

5. Хмара ТВ, Окрім ІІ. Корелятивні взаємовідношення пригруднинного судинно-нервового пучка і морфометричних параметрів скелета грудної клітки у плодів людини 4-6 місяців. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2018; 3(4): 50-6. doi: <https://doi.org/10.26693/jmbs03.04.050> *(Здобувачем виконано анатомічні дослідження у плодів, проведено їх морфометрію, проаналізовано одержані результати та підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу).*

6. Окрім ІІ, Хмара ТВ, Смолен ЮО. Онтологія вроджених вад скелету грудної клітки. Актуальні проблеми сучасної медицини. Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія». 2017; 4(60, ч.2): 324-30. https://www.umsa.edu.ua/old/journal/journal2/pdf/mag2/2017_4_60_2.pdf *(Здобувачем опрацьовано джерела літератури, підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. брала участь в узагальненні існуючих відомостей щодо обраної теми, студ. Смолен Ю.Ю. брала участь у пошуку літературних джерел).*

7. Khmara TV, Okrim II, Biriuk IG, Komar TV, Khmara AB. Topographic-anatomical peculiarities of blood supply and innervation of the pericardium in human fetuses. Deutscher Wissenschaftsherald German Science Herald. 2017; 2: 10-3. <https://dwherold.de/onewebmedia/2017/2-2017/17-2a.pdf> (Здобувачем виконано макроскопічні дослідження у плодів людини, аналіз одержаних результатів, підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу під час виконання досліджень, доц. Бірюк І.Г. брав участь в узагальненні одержаних результатів, студ. Комар Т.В. – у пошуку літературних джерел, студ. Хмара А.Б. – у корекції перекладу англійською мовою тексту статті).

НАУКОВІ ПРАЦІ, ЯКІ ЗАСВІДЧУЮТЬ АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ

8. Хмара ТВ, Окрім П. Індивідуальна анатомічна мінливість нижніх міжребрових нервів у плодів 5 місяців. В: Матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю: Природничі читання: 2017 Тра 18-21; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет, 2017. с. 62-3. (Здобувачем проведено макроскопічні дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу під час виконання досліджень).

9. Окрім П, Хмара ТВ. Актуальність дослідження пренатального морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів. В: Мороз ВМ, Чайковський ЮБ, Черкасов ВГ, Волошин МА, Півторак ВІ, редактори. Матер. науково-практ. конф. “Актуальні проблеми функціональної морфології та інтегративної антропології. Прикладні аспекти морфології”, присв. пам’яті професорів-морфологів Терентьєва Г.В., Роменського О.Ю., Когана Б.Й., Шапаренка П.П., Жученка С.П.; 2017 Вер 21-22; Вінниця. Вінниця: Тези; 2017, с. 121-2. (Здобувачем опрацьовано літературу за обраною темою дисертаційної роботи та проаналізовано існуючі літературні дані,

підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. брала участь у формулюванні ідеї та визначенні теми дослідження).

10. Окрім ІІ, Васильчишина АВ. Топографія першого межреберного нерва у плодів 6-8 місяців. Проблемы биологии и медицины. 2017; 2-1(95): 442. *(Здобувачем виконано макроскопічні дослідження у плодів людини, аналіз одержаних результатів, підготовлено матеріал до друку. Співавтор к.мед.н. Васильчишина А.В. брала участь в узагальненні одержаних результатів).*

11. Окрім ІІ, Хмара ТВ. Особливості топографії судинно-нервового пучка осердя у плодів 6-7 місяців. В: Бойчук ТМ, Іващук ОІ, Безрук ВВ, редактори. Матеріали 99-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет»; 2018 Лют 12, 14, 19; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2018, с. 34–5. *(Здобувачем проведено макроскопічні дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу під час макромікроскопічного препарування).*

12. Окрім ІІ, Хмара ТВ. Індивідуальна анатомічна мінливість ІІ-VII міжребрових нервів у плодів людини. В: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 60-річчю від дня народження професора Ю.Т. Ахтемійчука. Індивідуальна анатомічна мінливість органів та структур організму в онтогенезі; 2018 Вер 13-15; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2018, с. 32-34. *(Здобувачем проведено анатомічні дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу при макромікроскопічному препаруванні).*

13. Хмара ТВ, Окрім ІІ. Анатомічна мінливість непарної вени у плодів людини 6-8 місяців. В: Матеріали науково-практичної конференції. Актуальні питання морфогенезу та ремоделювання тканин і органів у нормі та патології; 2018 Вер 20-21; Тернопіль. Тернопіль: Медуніверситет; 2018, с. 156-9.

(Здобувачем проведено анатомічні дослідження, аналіз одержаних результатів, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу).

14. Окрім ІІ, Хмара ТВ, Заморський ІІ. Атипичний варіант топографії непарної вени у плода людини 5 місяців. В: Матеріали другої Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Теорія та практика сучасної морфології; 2018 Жов 10-12; Дніпро. Дніпро; 2018, с. 116-7. *(Здобувачем проведено анатомічне дослідження у плода та підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу при макромікроскопічному препаруванні і проф. Заморський І.І. – в узагальненні отриманих результатів).*

15. Okrim II, Khmara TV, Zamorskii II. Correlation between the width of intercostal spaces and the height of ribs in 8-9-months fetuses. В: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, посвящену азербайджанському видаючомуся державному і науковому діячові Алієву Азизу Мамедкерим оглы; 2019 Янв; Азербайджан. Азербайджан; 2019, с. 115-6. *(Здобувачем проведено морфометричні дослідження та встановлено кореляційні зв'язки, проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. і проф. Заморський І.І. брали участь в аналізі одержаних результатів).*

16. Окрім ІІ, Хмара ТВ, Марчук ФД. Особливості морфогенезу міжребрових нервів у зародків і передплідів людини. В: Збірник тез доповідей VII Конгресу наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів, топографоанатомів України; 2019 Жов 2-4; Одеса. Одеса: Видавець Бондаренко М.О. 2019, с. 114-5. *(Здобувачем проведено мікроскопічні дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. і доц. Марчук Ф.Д. надавали консультативну допомогу при гістологічному дослідженні та виготовленні графічних реконструкційних моделей зародків і передплідів людини).*

17. Okrim II. Anatomic variability of the intercostal neurovascular bundle in human fetuses. В: Матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Теорія та практика сучасної морфології; 2019 Жов 9-11; Дніпро. Дніпро; 2019, с. 91-2.

18. Окрім II, Хмара ТВ. Кореляційні зв'язки між шириною міжребрових просторів і висотою ребер у плодів 7 місяців. В: Матеріали науково-практичної онлайн конференції. Актуальні проблеми морфології в теоретичній та практичній медицині; 2019 Жов 24-25; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2019, с. 166-7. *(Здобувачем проведено морфометричне дослідження скелета грудної клітки у плодів та встановлено кореляційні зв'язки, проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу).*

19. Khmara T, Okrim I, Marchuk O, Lopushniak L. Value of knowledge by the age X-ray genanatomy of the bone system in the statement of the correct diagnosis in traumatology. Perspectives of world science and education. И: Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference; 2019; Osaka. Osaka, Japan: CPN Publishing Group; 2019, p. 754-7. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/perspectives-of-world-science-and-education_27-29.11.19.pdf *(Здобувачем опрацьовано літературу, проведено дослідження і аналіз одержаних результатів. Співавтори: проф. Хмара Т. надавала консультативну допомогу, ас. Марчук О. і ас. Лопушняк Л. брали участь в оформленні статті).*

20. Окрім II. Топографо-анатомічні особливості фасціально-м'язових утворень грудної клітки на початку плодового періода онтогенезу людини. В: Матеріали 101-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет»; 2020 Лют 10, 12, 17; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2020. – с. 45.

21. Хмара ТВ, Окрім ІІ, Лека МІО, Заморський ІІ, Дмитренко РР. Фетальна анатомічна мінливість внутрішніх грудних судин. В: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження проф. Яхниць О.Г. та 65-річчю з дня народження проф. Волошина М.А. Актуальні питання сучасної морфології; 2020 Жов 3-4; Запоріжжя. Запоріжжя: ЗДМУ; 2020, с. 121-3. *(Здобувачем проведено макроскопічне дослідження та проаналізовано одержані результати, підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. і проф. Заморський І.І. надавали консультативну допомогу, ас. Лека М.Ю. брала участь в оформленні тез, доц. Дмитренко Р.Р. – у виконанні рисунків з окремих макропрепаратів анатомічних варіантів внутрішніх грудних артерій і вен у плодів).*

НАУКОВІ ПРАЦІ, ЯКІ ДОДАТКОВО ВІДОБРАЖАЮТЬ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

22. Окрім ІІ, Хмара ТВ, винахідники; Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет», патентовласник. Спосіб діагностики патологічного розвитку скелета грудної клітки у плода впродовж перинатального періоду онтогенезу людини. Патент України № 140701. 2020 Тра 10. *(Здобувачем проведено апробацію способу та узагальнення результатів. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу).*

23. Окрім ІІ, Хмара ТВ, винахідники; Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет», патентовласник. Спосіб діагностики патологічного розвитку внутрішніх структур грудної клітки у плодів протягом перинатального періоду онтогенезу людини. Патент України №140709. 2020 Тра 10. *(Здобувачем проведено апробацію способу та узагальнення результатів. Співавтор – проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу).*

24. Окрім ІІІ, Хмара АБ, Комар ТВ. Об источниках иннервации грудной части аорты у плодов человека. Проблемы биологии и медицины. 2018; 2-1:

339-40. *(Здобувачем проведено макроскопічні дослідження у плодів та підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу при макромікроскопічному препаруванні, студ. Комар Т.В. брала участь в оформленні роботи).*

25. Хмара ТВ, Григор'єва ПВ, Лопушняк ЛЯ, Бойчук ОМ, Окрім ІІ, Бамбуляк АВ. Інтерпретація анатомічних та гістологічних термінів в оцінці дисморфогенезу. В: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю присвяченої пам'яті вчителя – професора Михайленка О.Т. Перинатальна медицина в Україні: проблеми, досягнення, пріоритети; 2019 Лют 21-22; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2019, с. 136-8. *(Здобувачем опрацьовано літературу. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу, асп. Григор'єва П.В. брала участь в узагальненні існуючих даних, ас. Лопушняк Л.Я. – у пошуку літературних джерел, ас. Бойчук О.М. та доц. Бамбуляк А.В. – в оформленні роботи).*

26. Хмара ТВ, Окрім ІІ, Заморський ІІ, Дмитренко РР, Бойчук ОМ. Інтерпретація вроджених вад розвитку груднини. В: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю присвяченої пам'яті вчителя – професора Михайленка О.Т. Перинатальна медицина в Україні: проблеми, досягнення, пріоритети; 2019 Лют 21-22; Чернівці. Чернівці: Медуніверситет; 2019, с. 140-3. *(Здобувачем опрацьовано літературу та підготовлено матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. і проф. Заморський І.І. надавали консультативну допомогу, доц. Дмитренко Р.Р. брав участь у пошуку літературних джерел, ас. Бойчук О.М. – в оформленні роботи).*

27. Хмара ТВ, Окрім ІІ, Лопушняк ЛЯ, Бойчук ОМ. Атиповий варіант топографії дуги та грудної частини аорти у плода 7 місяців. В: Матеріали науково-практичної конференції. Прикладні аспекти морфології експериментальних і клінічних досліджень; 2019 Жов 10-11; Тернопіль. Тернопіль; 2019, с. 182-4. *(Здобувачем проведено макроскопічне дослідження грудної частини аорти та проаналізовано одержані результати, підготовлено*

матеріал до друку. Співавтори: проф. Хмара Т.В. надавала консультативну допомогу, ас. Лопушняк Л.Я. виконано анатомічне дослідження гілок дуги аорти та підготовлено матеріал, ас. Бойчук О.М. брав участь в оформленні роботи).

Результати дисертаційної роботи повністю висвітлені в опублікованих працях, які за змістом відповідають їй і в сукупності дозволяють дістати цілісне враження про виконану роботу. Особистий внесок здобувача в праці, опубліковані зі співавторами, є основним.

9. Відсутність порушення академічної доброчесності в дисертаційній роботі. Комісія Буковинського державного медичного університету (голова комісії, д.мед.н., професор Булик Р.Є.; відповідальний за перевірку робіт теоретичного профілю, д.мед.н., професор Кривецький В.В.) провела первинну експертизу на наявність плагіату в дисертаційній роботі Окріма Іллі Ілліча на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини» за допомогою програмного забезпечення «Antiplagiarism». Перевірка засвідчила унікальність (оригінальність) текстових даних у поданій роботі (85 %), що дозволяє стверджувати відсутність порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі в контексті літературних посилань щодо інших публікацій та інтернет-ресурсів.

10. Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. Принципових недоліків щодо змісту і оформлення дисертації Окріма Іллі Ілліча на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини» немає. Окремі технічні та стилістичні зауваження не носять принципового характеру та не знижують наукової цінності роботи. Основні наукові положення та висновки автора не підлягають сумніву.

11. Відповідність дисертації п. 10 «Вимоги до рівня наукової кваліфікаційної роботи» Постанови Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року №167 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Дисертація побудована відповідно до сучасних вимог до оформлення дисертацій, затверджених Наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року та Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 року «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». Матеріали дисертаційної роботи викладені на 222 сторінках комп'ютерного тексту. Дисертація складається із анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, матеріалу і методів дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаної літератури та додатків. Список літератури включає 242 джерела, із них: 124 – кирилицею; 118 – латиницею. Мова дисертації – українська. Дисертаційна робота ілюстрована 97 рисунками та 30 таблицями.

Дисертаційна робота Окріма Іллі Ілліча на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, що містить теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального наукового завдання в галузі медичних наук – нормальна анатомія, яке полягає в з'ясуванні закономірностей хронологічної послідовності розвитку і становлення синтопії структур міжребрових просторів на етапах пренатального періоду онтогенезу людини.

ВИСНОВОК

За актуальністю теми, методичним рівнем виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою

опублікування результатів дисертації, а також оригінальністю текстових даних (відсутністю порушення академічної доброчесності) робота Окріма Іллі Ілліча на тему: «Особливості морфогенезу і становлення топографії структур міжребрових просторів у пренатальному періоді онтогенезу людини» відповідає п. 10 «Вимог до рівня наукової кваліфікаційної роботи», «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року № 167, щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 – Медицина, спеціалізацією 14.03.01 – нормальна анатомія. Дисертацію пропонуємо вважати апробованою на фаховому семінарі та рекомендуємо її до офіційного захисту.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Комісія рекомендує Ректору Буковинського державного медичного університету МОЗ України клопотати перед МОН України про утворення спеціалізованої Вченої ради для проведення захисту дисертації ОКРИМА Іллі Ілліча у складі:

Голова: доктор медичних наук, професор *Олійник Ігор Юрійович*, професор кафедри патологічної анатомії Буковинського державного медичного університету МОЗ України, м. Чернівці.

Опоненти:

Доктор медичних наук, професор *Шиян Денис Миколайович*, професор кафедри анатомії людини Харківського національного медичного університету МОЗ України, м. Харків.

Доктор медичних наук, професор *Півторак Володимир Ізяславович*, завідувач кафедри клінічної анатомії та оперативної хірургії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова, м. Вінниця.

Рецензенти:

доктор медичних наук, професор О.М. Слободян, завідувач кафедри анатомії, клінічної анатомії та оперативної хірургії Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці.

доктор медичних наук, професор Н.Б. Кузняк, завідувач кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці.

Керівник структурного підрозділу

д.мед.н., професор

О.І. Іващук

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Завідувач кафедри анатомії, клінічної анатомії та оперативної хірургії Буковинського державного медичного університету,

доктор медичних наук, професор

О.М. Слободян

Завідувач кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Буковинського державного медичного університету,

доктор медичних наук, професор

Н.Б. Кузняк